

ÖZELLİK KURAMLARI 20. YÜZYIL

GORDON W. ALLPORT

ORTAK TEMALAR

- İnsanlar duyguları, düşünceleri ve davranışları yönünden birbirinden ne kadar farklılaşır?
- Herkesin kendine özgü kişilik özellikleri var mıdır? Evrensel bir dizi özellik takımını belirlenebilir mi?
- Temel bir takım özellikler varsa zamansal ve durumsal farkları nasıl açıklayabiliriz?

ORTAK TEMALAR

- **Özellik kavramı:** Süreklilik gösteren davranış, his ve düşünce kalıpları
  - Süreğen ve değişik durumları kapsayan
  - Kişilerin tipik yaşantı ve eylem tarzlarını açıklayan kelimler
  - Örnek, bir başvuruda (iş, okul, kurs, program) kendinizi tanımlarken kullandığınız sözcükler
    - Sorumluluk sahibi, uyumlu, çalışkan, eğlenceli

ORTAK TEMALAR

- Kişilik özelliklerinden bahsettiğimizde iki önemli anlamı -- **tutarlılık ve ayırt edicilik** -- vurgularız
  - **Tutarlılık** → kişinin özellik yönünde davranmaya, düşünmeye, hissetmeye meyilli olması.
  - **Ayırt edicilik** → kişileri birbirinden ayırt etmemizi sağlayacak nitelikler.

ORTAK TEMALAR

■ Neden özellik kavramı?

- Kişilik kuramcılarını kişilik bilimi oluşturmaya çalışmışlardır.
- Kişilik özellikleri → yapılandırılmış bir ölçüm aracı ile ölçülüyor ve istatistiksel analizler sonucunda doğrulanıyorsa

ORTAK TEMALAR

- **Neden özellik kavramı? Kişilik özellikleri bize bilimsel olarak ne sağlar?**
  - Bilimin üç çalışma amacı;
  - **Betimleme:** Özellikler kişinin tipik olarak nasıl olduğunu betimleme amacı taşır.
    - Bu betimlemelerden yola çıkarak bir kişilik taksonomisi geliştirmek
  - **Yordama:** Kişilik özelliklerinden yola çıkarak tahminde bulunma. Özellikler bize pratik olarak ne sağlar?
    - İş yerine personel alırken, okuldan mezun olmada, başarılı olmada
  - **Açıklama:** Davranışın nedeni olabilir mi?
    - Bütün özellik kuramcıları bu fikirde değildir.
    - İlave bilimsel çalışmalar

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

- **Gordon Allport (1897-1967)**
  - ABD doğumlu
  - Harvard – Felsefe ve Ekonomi lisansı
  - Ağabeyi – Floyd Allport (deneysel-sosyal psikoloji)
  - Harvard – Psikoloji doktorası
  - Kişilik psikolojisi

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

- **Gordon Allport (1897-1967)**
  - Kişilik nedir?
  - Bilinçli motivasyonun kişilik kuramındaki yeri nedir?
  - Psikolojik olarak sağlıklı bir kişinin özellikleri nelerdir?

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

■ Gordon Allport (1897-1967)

- Kişiliğin tanımı ve kavramları ile ilgili yoğun çalışmalar
- Kişilik ile ilgili kapsamlı bir tanım:
  - «Kişideki **karakteristik** davranış ve düşünce örüntülerini **belirleyen** psikolojik ve fiziksel sistemlerin **dinamik** bir organizasyonudur.»
  - **Karakteristik** → ayırt eden, parmak izi gibi
  - «**Dinamik organizasyon**» → örgütleyici bir yapı, birçok parçanın bir sistem içinde çalışması ama «sabit» değil değişime açık
  - «**Belirleyen**» → belirleyici taraf, sadece tanımlayıcı değil şekil veren bir taraf

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

- **Gordon Allport (1897-1967)**
  - Bir kişiyi betimlemek için kullandığımız özellikler kişiliğin yapı taşlarıdır (personal dispositions).
  - Kişiyeye özgü ve ayırt edicidir.
  - Kişiyeye özgü özellikler → kişiyi belli yönlerde davranmaya, düşünmeye iten bir yapı

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

■ Gordon Allport (1897-1967)

- Bir kişiyi betimlemek için kullandığımız özellikler kişiliğin yapı taşlarıdır (personal dispositions).
- Kişileri betimlemek için kullanılan 18.000 kelime (Allport ve Odbert, 1936)
  - 1/4i kişilik özelliklerini yansıtır.
- Psikolojik durumlardan (sinirli, mutlu), değer biçen kelimelerden (hoşnutsuz, harika), fiziksel özelliklerden (uzun, zayıf) ayırır.

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

- **Gordon Allport (1897-1967)**
  - Kişilik özelliklerini düzeylere ayırır. Merkezi...yüzeysel önemde olanlar.
  - **Esas Özellik:** Yaygın ve öne çıkan; her türlü eyleme etkisini bırakan
  - Bazı tarihi figürler ve mitolojik karakterler
    - Narcissus, Don Juan, Don Kişot, Marquis de Sade

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

- **Gordon Allport (1897-1967)**
  - **İkincil Özellikler:** Sayıca daha fazladır ama kişi için tanımlayıcı tarafı daha düşüktür.
  - Pek göze çarpmaz ama yine de belli aralıklarla kişinin hayatında tekrar eder.
  - Duruma özgüllüğü yüksektir ve belli davranışlardan sorumludur.
  - Allport **durumu önemser** → özellikler durumlara göre değişkenlik gösterebilir.

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

- **Gordon Allport (1897-1967)**
  - **Merkezi Özellikler:** Kişinin hayatının odağında olan 5-10 kişilik özelliği
  - Allport (1961): «Sizi çok iyi tanıyan birinin sizin için referans mektubu yazdığında kullanacağı kişilik özellikleri...»
  - Dürüstlük, içtenlik, girişkenlik, sebat ...

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

- **Gordon Allport (1897-1967)**
  - **İşlevsel Özerklik:**
    - Allport kişiliğin değişme potansiyeline vurgu yapar.
    - Davranışın arkasındaki güdülerin zaman içinde değiştiğini ve işlevsel bir özerklik kazandığını düşünür.
    - Bilinçdışı güdülerin varlığını da kabul eder.

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

■ İdiografik/Morfojenik Araştırma:

- Bireyin eşsizliğine diğer birçok kuramcıdan daha fazla vurgu yapar
  - Örn.: her insanda görülen inatçılık birbirinden farklıdır çünkü o kişideki diğer başka kişilik özellikleri ile etkileşime girer
- Kişileri tanımlayan genel özellikler aramaya karşı çıkmıştır
- Günlükler, mektuplar, görüşmeler, rüyalar, otobiyografiler

ALLPORT'UN ÖZELLİK KURAMI

- **Gordon Allport (1897-1967)**
  - **Değerlendirme:**
    - Kişilik psikolojisinin bilime dönüşmesinde değerli katkılar
    - Araştırma desteği sınırlıdır.
      - Özelliklerin günlük yaşamdaki kullanımı
      - Özellikle ilgili özgün davranış kalıpları (?)
      - Özellik ve durum etkileşimi
  - İdiografik yaklaşımı eleştirilmiştir!

KAYNAKÇA

- Cervone, D. ve Pervin, L. A. (2016). *Kişilik psikolojisi: Kuram ve araştırma* (12. Basımdan Çeviri). Nobel Yayınevi.
- Feist, J. ve Feist, G. (2009). *Theories of Personality* (7th ed). The McGraw-Hill Companies.
- Flett, G. L., (2007). *Personality Theory and Research* (1st ed.).Wiley.